

کاربرد گیاهان دارویی در طب تولید مثل

گردآوری و تألیف:

دکتر صغراء بهمن یمر

استاد گروه علوم تشریح دانشگاه علوم پزشکی شیراز

مجتبی کشاورز مریم مجاهدی

انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز

سرشناسه	: بهمن پور، صفراء، ۱۳۳۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: کاربرد گیاهان دارویی در طب تولید مثل / گردآوری و تألیف صفراء بهمن پور، مریم مجاهد تقی، مجتبی کشاورز؛ ویراستاران ادبی منیژه عبدالهی، فهیمه حیدری.
مشخصات نشر	: شیراز: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، اداره انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۶ ص.
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۶۳۹۱۸۰۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: گیاهان دارویی
موضوع	: Medicinal plants
موضوع	: تولیدمثل - اندام‌های مادینه - بیماری‌ها - درمان
موضوع	: Generative organs, Female - Diseases-- Treatment
موضوع	: گیاه‌درمانی
موضوع	: Herbs - Therapeutic use
شناسه افزوده	: اهد تقی، مریم، ۱۳۵۵ -
شناسه افزوده	: Mojahed Taghi, Mar am
شناسه افزوده	: کشاورز، مجتبی، ۱۳۶۳ -
شناسه افزوده	: Keshvarz, Mjtaba
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، اداره انتشارات
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ب ۹۰۲ / ۱۵
رده بندی دیویی	: ۶۱۵/۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۰۸۳۰۴

کاربرد گیاهان دارویی در طب تولید مثل

گردآوری و تألیف:

دکتر صفراء بهمن پور

مجتبی کشاورز مریم مجاهد تقی

ویراستاران ادبی: دکتر منیژه عبدالهی، فهیمه حیدری مدیر تولید: دکتر سعید نعمتی

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز

امور اجرایی نشر: ساراهاشمی - فاطمه علیشاهیان - فرخنده باقرزاده

چاپخانه: صبح امروز صفحه آرا: اطلس دهقان

چاپ اول: ۱۳۹۷ قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-6391-80-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۹۱-۸۰-۹

کلیه حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به ناشر است و هر گونه تکثیر، بازنویسی، خلاصه برداری و یا برداشت به هر نحوی بدون اجازه کتبی از ناشر مجاز نبوده و منجر به پیگرد قانونی می باشد.

آدرس: شیراز - بلوار کریمخان زند - ساختمان مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شیراز - طبقه هفتم - اداره انتشارات دانشگاه

تلفن و دورنگار: ۰۷۱-۳۲۲۵۱۸۶۵

تلفن: ۰۷۱-۳۲۱۲۲۴۴۳

آدرس اینترنتی: <http://Pub.sums.ac.ir>

پست الکترونیکی: Pub@sums.ac.ir

مقدمه

طبیعت سرشار از زیبایی و اعجاز و سخاوت است. پروردگار طبیعت را به ما ارزانی داشت تا در آن زندگی کنیم و بهترین وجه از آن بهره گیریم. تمام گیاهان موجود در طبیعت، از درختان سر به فلک کشیده در جنگل تا بوته های خار بیابان ها، از هر نظر مهم و بالارزش و آیت روشنی از دانش و عظمت خداوند هستند.

انسان از بدو خلقت، از گیاهان استفاده های متعددی می کرده و برای بقای خود نیازمند به آنان بوده است. انسان ها برای تغذیه، تهیه پوشاک، ساخت مسکن و لوازم زندگی و بسیاری از نیازهای دیگر، از گیاهان استفاده می کردند. از دیرباز، یکی از کاربردهای مهم گیاهان معالجه و درمان بیماری ها بوده است. طی سالیان متمادی داروهای گیاهی اساس درمان بیماری های گوناگون محسوب می شد. قدیمی ترین اطلاعات ثبت شده درباره ی استفاده از گیاهان، در عصر ساختن اهرام مصر، یعنی حدود چهار هزار سال قبل ثبت شده است. طایفه اجداد به دست آمده، از سیر و پیاز در تغذیه ی کارگران سازنده ی اهرام استفاده می شده و از برخی گیاهان هم برای مداوای بیماری ها استفاده می شده است؛ همچنین از گیاهان مختلف برای حفظ اجساد، به منظور کثیری از فساد آن ها، تهیه ی روغن های طبی و مواد ضد سم استفاده می شده است.

استفاده از گیاهان دارویی در ایران قدمت زیادی دارد. در دوران هخامنشی طایفه گیاهی در ایران گسترش چشم گیری داشت و علاوه بر تجربیاتی که در کشور به دست آمده بود، یافته های یونانیان هم استفاده می شد. پس از ظهور اسلام و افزایش شوق آموختن در ایرانیان، دانش طب گیاهی نیز پیشرفت چشمگیری یافت؛ به عنوان مثال در کتاب قانون ابن سینا، پزشک عالی قدر اسلامی که در عالم پزشکی شهرت جهانی دارد، بسیاری از گیاهان دارویی و نسخه های طبیعی آورده شده است. این کتاب نزدیک به چهارصد سال در دانشکده های پزشکی اروپا تدریس می شد. در اوایل قرن بیستم پیشرفت علم شیمی منجر به توسعه ی صنعت داروسازی و تهیه ی داروهای شیمیایی گشت و از آن زمان به بعد دانشمندان هرروزه داروهای شیمیایی جدیدی ساخته و به بازار عرضه می کنند. داروهای شیمیایی بیماری ها را سریع تر از داروهای گیاهی درمان کرده و اثر قوی تری دارند؛ اما پیامدهای سوء

ناشی از مصرف آنان نیز بیشتر از داروهای گیاهی است؛ به همین دلیل امروزه بسیاری از متخصصان پزشکی و داروسازی معتقدند باید بیماران را به‌سوی مصرف گیاهان دارویی سوق داد. در راستای همین هدف در دهه‌ی اخیر، داروسازان از عصاره‌های گیاهی داروهای متنوعی ساخته و به بازار عرضه کرده‌اند که اثرات مثبت آن‌ها را همه تأیید کرده‌اند.

گیاهان دارویی حاوی روغن‌های عطری، آلکالوئیدها، مواد پروتئینی، فلاونوئیدها، ساپونین‌ها و موسیلاژها هستند؛ یکی از مثال‌ها استفاده از داروهای گیاهی حاوی مواد مهارکننده‌ی آندروژن، برای درمان سرطان پروستات در مردان، یا استفاده از داروهای گیاهی با خاصیت تسهیل قاعدگی در زنان است. این گیاهان ترشح یا عملکرد عوامل هورمونی را کنترل می‌کنند و بر مهار رشد تومور یا تحریک دوره‌ی قاعدگی تأثیر می‌گذارند. استفاده از لیکوپن موجود در گیاه زعفران که نوعی کاروتنوئید است، با کم کردن آندروژن‌ها به آتروفی سلول‌های اپی‌تلیال پروستات شده و از تأثیر آندروژن بر روی بافت‌ها جلوگیری می‌کند. بدین ترتیب سرطان پروستات درمان می‌شود سابقه‌ی درمان بیماری‌ها با گیاهان دارویی به قدمت تاریخ حیات انسان بر روی کره زمین است و انسان به کمک گیاهان دارویی خود را درمان کرده و می‌کند. انسان‌ها با داروهای شیمیایی درمان نمی‌شود، بلکه همه‌ی عوامل طبیعی نقش درمان را دارند و دارو در نهایت نقش پیشگیری را در برابر بیماری‌ها ایفا می‌کند.

این کتاب معرفی مجموعه‌ای از گیاهان است که در طب تولیدمثل را شامل می‌شود و در قالب سه فصل تنظیم شده است: فصل اول: گیاهان، غور کلی؛ فصل دوم: گیاهان خوراکی ۱، شامل سبزی‌ها، دانه‌ها، حبوبات و مغز دانه‌های گیاهی؛ فصل دوم: گیاهان خوراکی ۲، شامل میوه‌ها، ادویه‌ها، چاشنی‌ها و گیاهان معطر. سعی شده است با طراحی اسوی استفاده از بخش‌های مختلف گیاهان، اعم از دانه و برگ و غیره، بر اساس خاصیت و مصرف این بخش‌های مختلف، به معرفی آن‌ها پرداخته شود. ضروری است، گفته شود که در این کتاب تلاش شده است تا راه‌های حال خوانندگان محترم، فقط خواص و کاربردهای مربوط به طب تولیدمثل هر گیاه آورده شود و در کنار سایر خصوصیات و کاربردها خودداری شده است.

در انتها لازم می‌دانیم از اعضای محترم داوری که با نظرها و پیشنهادهای خود، ما را در نشر این کتاب یاری رساندند و همچنین از اعضای محترم شورای انتشارات که در چاپ این کتاب نهایت همکاری را کرده‌اند، قدر دانی نماییم. امید این که این کتاب درخور توجه خوانندگان محترم باشد. از خوانندگان ارجمند خواهشمندیم نظرها و پیشنهادهای ارزنده‌ی خود را به پست الکترونیک mojahedm@sums.ac.ir ارسال فرمایند.

دکتر صفری بهمن‌پور

استاد دانشکده پزشکی شیراز و علوم و فناوری‌های نوین

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۵
درجه‌ی مزاج	ز
فصل اول: (گیاهان به طور ظم)	۱
آسارون	۳
آسه (حضض)	۴
آمله	۵
آتغوزه	۶
ابوطیلون	۷
اسپرس	۸
اسپرک	۹
اسفند	۱۰
اکلیل الملک	۱۱
اگر ترکی	۱۱
انجیر بنگال	۱۲
بابونه‌ی رومی	۱۳
بابونه‌ی کبیر	۱۴
باقلا‌ی هندی	۱۵
بالاجوار	۱۶
بان (گز روغنی)	۱۷
بُطم اخضر (بنه)	۱۸
بقم	۱۹
بُکوری	۲۰

- ۲۰..... بهمن (گل گندم)
- ۲۱..... بید
- ۲۲..... پنبه
- ۲۴..... پنیر بند خواب‌آور (پنیر باد)
- ۲۵..... پولن گل‌های داخل عسل
- ۲۶..... پولیگالا
- ۲۷..... تمر هندی
- ۲۸..... تونگ
- ۲۸..... ثعلب
- ۳۰..... چاپ
- ۳۰..... جو دوسر، گزنه، حد تاخ
- ۳۲..... چوب چینی
- ۳۴..... حب القفل
- ۳۴..... خرا
- ۳۵..... حسن لبه
- ۳۶..... حند قوق بری
- ۳۷..... خار خاسک
- ۳۸..... خاکشیر
- ۳۹..... خرزهره
- ۴۰..... خطمی
- ۴۱..... خطمی درخت چینی (خطمی چینی)
- ۴۲..... خطمی هندی
- ۴۳..... دار شیشعان
- ۴۳..... دار فلفل (فلفل دراز)
- ۴۴..... دارواش
- ۴۵..... درخت استریکنین (مرگ موش)
- ۴۶..... درخت پنجه
- ۴۷..... درخت زبان گنجشک
- ۴۸..... درخت کاج نوئل
- ۴۹..... درخت مسواک
- ۵۰..... درخت نان
- ۵۱..... راسن (زنجبیل شامی)

۵۲	راولپا
۵۳	زدوار (قرنیاد)
۵۴	زرنیاد
۵۵	ژین سنگ
۵۶	سرختار
۵۷	سرو تبری و سرو خمرهای
۵۸	سین
۶۰	سُغَد (اویارسلام)
۶۱	سکه بینه (چینج)
۶۲	سنبل الدیب
۶۳	سه رنگ
۶۴	سیاهدانه
۶۵	سیها
۶۶	شبهوی زرد (خیری)
۶۷	شوره گز (درخت گز)
۶۸	شیرینیر (علف پنیر)
۶۸	شیرخشت
۷۰	شیرین بیان
۷۱	شیرین بیان هندی
۷۲	صبر زرد
۷۳	صمغ کینو
۷۴	طباشیر
۷۵	عاقِر قرحا (اکرکرا)
۷۵	عود
۷۶	فاخره
۷۸	فرفیون
۸۰	قرصنه (بوقناق)
۸۱	قُسْط
۸۲	قطف (سلمکی باغی)
۸۳	قلقاس
۸۴	کتان
۸۵	کرفس وحشی

۸۷.....کندر

۸۸.....کتف

۸۹.....گزنه

۹۱.....گل جالیز

۹۲.....گل حسرت

۹۳.....گیاه حساس

۹۴.....گیاه سابال

۹۵.....گینکو

۹۶.....لاله عجمی

۹۷.....لبن

۹۸.....ماگنولیا

۹۹.....مقل

۱۰۰.....منتاب

۱۰۰.....نرگس

۱۰۱.....یاسمن سفید

۱۰۳.....یوهیمبه

۱۰۵.....فصل دوم: گیاهان خوراکی ۱

۱۰۷.....بخش اول: (سبزی‌ها)

۱۰۷.....پیاز رسمی (پیاز)

۱۰۸.....ترب (تربچه)

۱۰۹.....تره (گندنا)

۱۱۰.....تره تیزک

۱۱۱.....چغندر

۱۱۱.....ریحان

۱۱۳.....سیب زمینی ترشی

۱۱۴.....سیر مزروع (سیر)

۱۱۵.....شلغم

۱۱۵.....شنبلله

۱۱۶.....فلفل سبز

۱۱۸.....قارچ خوراکی

۱۱۸.....کاکوتی

۱۱۸.....کرفس پرورشی

۱۱۹	کلم
۱۲۰	کنگر فرنگی
۱۲۱	کورک (خاورک)
۱۲۲	گشنیز
۱۲۳	لوبیا
۱۲۴	مارچوبه
۱۲۵	مرزه
۱۲۵	هویج
۱۲۷	بخش دوم: (دانه‌ها و حیوانات)
۱۲۷	ارزن
۱۲۸	برنج
۱۲۹	سوزا (دانه‌ی سویا)
۱۳۰	کنجد
۱۳۱	گندم
۱۳۲	نخود
۱۳۳	بخش سوم: (مغز دانه‌های گیاهی)
۱۳۳	بادام
۱۳۴	بلادر (قرص کمر)
۱۳۵	پسته (درخت)
۱۳۶	فندق (درخت)
۱۳۷	گردو
۱۳۹	فصل سوم: گیاهان خوراکی ۲
۱۴۱	بخش اول: (میوه‌ها)
۱۴۱	انبه
۱۴۲	انجیر
۱۴۳	برگاموت
۱۴۳	به
۱۴۴	تمشک
۱۴۵	توت
۱۴۷	توت کاغذی
۱۴۷	چاتلنقوش (بنه)
۱۴۸	خریزه

۱۴۹.....	خرما.....
۱۵۰.....	زردآلو.....
۱۵۱.....	زیتون.....
۱۵۳.....	سیب.....
۱۵۴.....	گلابی.....
۱۵۶.....	موز.....
۱۵۷.....	نارگیل.....
۱۵۹.....	نارنج.....
۱۶۰.....	نارنگ.....
۱۶۰.....	هلو.....
۱۶۳.....	بخش دوم: (ادویه ها و جاشنی ها و گیاهان معطر).....
۱۶۳.....	بادیان رومی.....
۱۶۴.....	بادیان کوهی.....
۱۶۴.....	پونه‌ی کوهی.....
۱۶۵.....	جوزبویا.....
۱۶۷.....	چای (چای سبز).....
۱۶۸.....	خردل.....
۱۷۰.....	زعفران.....
۱۷۱.....	زنجبیل.....
۱۷۲.....	فلفل (سیاه و سفید).....
۱۷۳.....	قهوه.....
۱۷۴.....	گلرنگ.....
۱۷۵.....	میخک (درخت).....
۱۷۶.....	نیشکر.....
۱۷۷.....	وانیل.....
۱۷۹.....	منابع و مأخذ.....
۱۸۹.....	واژه‌نامه.....
۱۹۱.....	نام‌های فارسی گیاهان.....
۱۹۵.....	نام‌های علمی گیاهان.....
۱۹۸.....	نام‌های ترکیبات شیمیایی گیاهان.....